

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖ

VUOSIKERTOMUS 1986

KALEVANKATU 12 - 00100 HELSINKI

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖ

HALITUS 1986 - 1988:

PUHEENJOHTAJA ILKKA SUOMINEN, VALTIOT.MAIST.  
VARAPUHEENJOHTAJA LEO HIRVONEN, PROF.  
JÄSENET KALERVO ERIKSSON, FIL.TRI  
HEIKKI KOSKI, HALLINTOT.TRI  
KARI LAGERSPETZ, PROF.  
KARI POIKOLAINEN, LÄÄKET. JA KIR.TRI  
TAPANI PUROLA, PROF.  
USKO PUUSTINEN, OSASTOPÄÄLLIKKÖ  
JOHAN VON WRIGHT, PROF.

TYÖVALIOKUNTA 1986 - 1988:

PUHEENJOHTAJA LEO HIRVONEN, PROF.  
KARI LAGERSPETZ, PROF.  
KARI POIKOLAINEN, LÄÄKET. JA KIR.TRI  
JOHAN VON WRIGHT, PROF.  
ASiantuntijat KALERVO KIIANMAA, FIL.TRI  
JUSSI SIMPURA, VALTIOT.TRI

RAHAVARAINHOITAJA: BERTIL ROSLIN, VALTIOT.TRI

SIHTEERI JA TUTKIMUSJOHTAJA:

KLAUS MÄKELÄ, VALTIOT.TRI

## Y l e i s k a t s a u s

Alkoholitutkimussäätiö on pitänyt tärkeänä kartoittaa alkoholikysymyksen ja alkoholipolitiikan historiallisia juuria, sillä lainsäädännöllisten ja hallinnollisten ratkaisujen ja kulttuuristen jäsentämistapojen kautta ne vaikuttavat myös nykyhetkeen. Kertomusvuoden aikana ilmestyi Irma Sulkusen väitöskirja raittiusliikkeen järjestäytymisestä 1800-luvun lopulla. Tutkimus osoittaa, miten raittiusliike oli osa suomalaisen yhteiskunnan mobilisoitumista ja miten se tarjosi esipoliittisia järjestäytymiskanavia aikaisemmin järjestäytymättömille väestöryhmille, ennen kaikkea kaupunkien ja maaseudun työväestölle. Jäsenistön vaihtuvuus oli suuri, ja usein raittiusliike oli vain välivaihe matkalla kohti työväestön orastavia omia järjestöjä. Samalla raittiusaate saattoi korvata uskonnon työväestön elämän arkea jäsentävänä järjestelmänä, siitä tuli eräänlainen kansalaisuskonto. Siksi raittiusaate kykeni läpäisemään myös työväestön omat järjestöt.

Uutena sosiaalihistoriallisena hankkeena on käynnistetty Ilpo Koskikallion vertaileva tutkimus Pohjoismaiden ravintoloista.

Kertomusvuonna käynnistyi Alkoholitutkimussäätiön ja sosiaalihallituksen yhteinen kokeellinen tutkimus kognitiivisten itsesäätelytekniikoiden käytöstä juoppouden hoidossa. Tutkimuspoliittisesti tässä Anja Koski-Jänneksen projektissa on kaksi tärkeätä piirrettä. Ensinnäkin sen osakkeet koskevat sekä avohoitoon sopivan opaskirjaseen toimivuutta varhaisintervention välineenä että pitkälle juoppoutuneiden laitoshoidon. Näin pyritään välttämään se vaara, että kognitiivisten tekniikoiden kehittämisessä sivuutetaan isoimpien juoppousongelmien kanssa kamppailevat. Toiseksi tutkimus toteuttaa tiukan kokeellisen asetelman vanhastaan toiminnassa olevassa hoitoyksikössä. Tämän voi toivoa synnyttävän enemmän yhteiskunnallisia vaikutuksia kuin normaaleista hoito-organisaatioista erilleen järjestetyn kokeen. Sivutuotoksena saadaan myös tietoa niistä ongelmista, joita kohdataan kun jo toimivien hoitoyksiköiden toimintatapoja yritetään muuttaa.

Kognitiivisten tekniikoiden käyttöedellytyksiä koskee myös Pekka Saarnion projekti, jossa kokeellisesti tutkitaan pitkälle alkoholisoituneiden huoltolan asiakkaiden kognitiivisia strategioita ja kognitiivisten toimintojen palautumista huoltolahoidon aikana.

Jussi Simpuran tutkijaryhmän projektissa kartoitetaan alkoholiongelmien kohtaamista paikallisyhteisön tasolla. Kolmessa kaupungissa kartoitetaan viranomaisten työnjakoa, päihdetapausten määrittely- ja seulontaprosesseja ja päihdetapausten aiheuttamaa kokonaisrasitusta.

Mikko Salaspuro ja Risto Roine jatkavat säätiön tutkimusten sarjaa, jossa pyritään kehittämään runsaan alkoholin käytön tunnistamiseen soveltuvia kliinisiä testejä. Alustavat tutkimukset osoittavat, että kohonnut virtsan dolikolipitoisuus on herkempi alkoholismiin osoitin kuin esimerkiksi perinteinen seerumin gammaGT.

Uusia sopimusprojekteja ovat lisäksi Kari Kervisen ja Antero Kesäniemen tutkimus asetaldehydistä ja proteiinimodifikaatiosta ja Arto Orpanan tutkimus alkoholin vaikutuksesta testosteronin tuotantoon.

Kunnioittaakseen Kettil Bruunin toimintaa tutkijana ja avoimen keskustelun virittäjänä Alkoholitutkimussäätiö on päättänyt perustaa Kettil Bruun -palkinnon.

Kettil Bruun -palkinto jaetaan kerran kahdessa vuodessa samassa yhteydessä kuin Alkoholitutkimussäätiön varsinaiset apurahat.

Palkinto myönnetään henkilölle tai ryhmälle, joka toiminnallaan on tuonut uusia merkittäviä tiedollisia virikkeitä suomalaiseen ja pohjoismaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Palkintoa jaettaessa kiinnitetään erityistä huomiota niihin kysymyksiin, joita Kettil Bruun on ottanut esille tutkimuksissaan ja toiminnassaan.

Palkinnon saajasta tekee esityksen toimikunta, jonka koollekutsujana toimii Alkoholitutkimussäätiön tutkimusjohtaja ja johon valtion yhteiskuntatieteellinen toimikunta, Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta ja Westermarck Seura nimeävät kukin yhden edustajan.

## H a l l i n t o

Hallituksen kokoonpano oli kertomusvuonna, joka oli kolmi-  
vuotiskauden 1986-1988 ensimmäinen, seuraava: sosiaali- ja  
terveysministeriön edustajat: prof. Leo Hirvonen, prof.  
Tapani Purola ja osastopääll. Usko Puustinen; opetusminis-  
teriön edustajat: lääket. ja kir. tri Kari Poikolainen ja  
prof. Johan von Wright; Alkon edustajat: tri Kalervo  
Eriksson, tri Heikki Koski, prof. Kari Lagerspetz ja  
puheenjohtaja Ilkka Suominen. Hallituksen puheenjohtajana  
on ollut Suominen ja varapuheenjohtajana Hirvonen.

Työvaliokuntaan ovat kuuluneet hallituksen jäsenet:  
Hirvonen, Lagerspetz, Poikolainen ja von Wright. Puheenjoh-  
tajana on ollut Hirvonen. Asiantuntijoina olivat dos.  
Kalervo Kiiänmaa ja dos. Jussi Simpura; rahavarainhoitajana  
toimi johtaja Bertil Roslin ja tutkimusjohtaja-sihteerinä  
Klaus Mäkelä. Tilintarkastajat olivat pääjohtaja Esko  
Niskanen (varalla KTM Pertti Tuomala) ja apulaisosasto-  
pääll. Pekka Pitsinki (varalla toimistopääll. Herman  
Nurminen).

Hallitus kokoontui kaksi kertaa ja työvaliokunta seitsemän  
kertaa.

Säätiön työvaliokunta on asettanut tukiryhmiä joidenkin  
laajojen projektien tukemiseksi.

Historian tutkimuksen (tutkimus 058) tukiryhmän kokoonpano:  
prof. Matti Klinge (puheenjohtaja), dos. Klaus Mäkelä,  
prof. Hannu Soikkanen, FL Irma Sulkunen (projektin tutkija)  
ja prof. Heikki Ylikangas.

Päihdehuollon asiakkaan hoitosuunnitelma ja sen toteutuminen -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: apulaisprof. Kai Sievers (puheenjohtaja), prof. Matti Hakama, VTT Lasse Murto, dos. Klaus Mäkelä sekä projektin tutkijat Rauno Mäkelä ja Anja Sirén.

Valtio ja alkoholiehtoisten hoitopalvelujen kehitys 1950-1980 -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: prof. Erik Allardt (puheenjohtaja), tri Heikki Koski, tri Matti Mikkola, prof. Jorma Sipilä ja VTK Jukka-Pekka Takala (projektin tutkija).

Nuorisoryhmät ja alkoholi -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: tri Katarina Eskola (puheenjohtaja), prof. Erik Allardt, VTK Tommi Hoikkala (projektin tutkija), VTL Juha Partanen ja tri Vappu Taipale.

Naisten humala ja miesten humala. Sukupuolierot alkoholin psyykkisissä vaikutuksissa ja juomisen merkityksissä -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: apulaisprof. Elina Haavio-Mannila, FK Kirsti Määttä (projektin tutkija), dos. Esa Saarinen ja prof. Johan von Wright.

Huumausaineiden käyttö Suomessa 1970- ja 1980-luvuilla -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: ylitarkastaja Matti Bäckman, apulaisprof. Ari Haavio, VTM Pekka Hakkarainen (projektin tutkija), erikoistutkija Risto Jaakkola (puheenjohtaja), ylitarkastaja Yrjö Nuorvala ja apulaisprof. Hannu Uusitalo.

Addiktiot ja itsesääätely -tutkimuksen tukiryhmän kokoonpano: ylilääkäri Paavo Koistinen, VTL Anja Koski-Jännes (projektin tutkija), dos. Klaus Mäkelä (puheenjohtaja), ylitarkastaja Yrjö Nuorvala, prof. Mikko Salaspuro ja prof. Johan von Wright.

## T u t k i m u s t o i m i n t a

Säätiön ohjelmaan sisältyvät tutkimussopimukset ovat kehittyneet seuraavasti:

- 058 Suomen raittiusliike 1890-luvulta kieltoain toteuttamiseen saakka. Tutkimus on valmistunut ja se on julkaistu väitöskirjana "Raittius kansalaisuskontona. Raittiusliike ja järjestäytyminen 1870-luvulta suurlakon jälkeisiin vuosiin" Suomen Historiallisen Seuran kustantamana. Tutkija: Irma Sulkunen, Alkoholitutkimussäätiö.
- 071 Alkoholivalistustutkimus. Alkoholitutkimussäätiön tutkijat Marja Holmila ja Matti Piispa lopettivat työnsä projektissa vuoden 1981 lopussa. Projektin loppuraportiksi on valmistunut käsikirjoitus "Alcohol and the Mass Media" (yhdessä Marjatta Montosen kanssa), joka on toimitettu WHO:n Euroopan aluetoimistolle kommentoitavaksi. Viimeistelty teksti on tarkoitus julkaista WHO:n toimesta. Tutkija: Juha Partanen, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.
- 074 Päihdehuollon asiakkaan hoitosuunnitelma ja sen toteutuminen. Tutkimus on ollut pysähdyksissä vuoden 1986 ajan. Loppuraportin kirjoittaminen on kesken. Tutkijat: Anja Sirén ja Rauno Mäkelä, Tampereen yliopiston kansanterveystieteen laitos.
- 079 Keskiolutmarssi. Tutkimuksessa kartoitettiin syyskuussa 1980 järjestetyn ns. keskiolutmarssin ja siihen osallistuneiden taustaa ja tavoitteita. Käsikirjoitus on viimeistelyvaiheessa. Tutkija: Hannu Mäkinen, Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitos.
- 089 Valtio ja alkoholiehtoisten hoitopalvelujen kehitys 1950-1980. Tutkimusta ei ole tehty päätoimisesti vuoden 1985 heinäkuun jälkeen. Vuoden 1986 aikana on jat-

- kettu vuoden 1936 alkoholistilain ja vuoden 1961 PAV-lain taustan sekä kahdesta maalaiskunnasta kerätyn tutkimusaineiston analysointia. Paikkakunta-aineiston ensimmäinen alustava raportti sisältyy Puolassa syyskuussa pidettyyn esitelmään. Tutkija: Jukka-Pekka Takala, Alkoholitutkimussäätiö.
- 092 Äidin alkoholinkäyttö ja lapsen terveys ja kehitys. Tutkimuksessa selvitetään a) perusväestössä ja b) alkoholi-ongelmaisten joukossa, mitä sikiöön ja raskauden kulkuun kohdistuvia vaikutuksia äidin alkoholinkäyttötottumuksilla on osoitettavissa. Tutkija: Kalle Romanov, Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitos.
- 093 Nuorisoryhmät ja alkoholi. Projektissa kerättyä aineistoa - joka koostuu jengihavainnoinneista, nuorten teemahaastatteluista, nk. ammattisosiaalistajien teemahaastatteluista, eräistä nuorisoa koskevista julkisuuden keskusteluista, kulttuuriteollisuuden tietyistä tuotteista (rockvideoita, levyjä, lehtiä, elokuvia) - analysoidaan tarkoitusta varten erityisesti kehitetyn menetelmän avulla. Näin päästään käsiksi nuorten toimintaan, mm. nuorten alkoholin käyttöön liittyviin eri yhteiskunnallisten agenttien tuottamiin kulttuurisiin puhetapoihin. Tutkimus on ollut keskeytyneenä 1.8.1985 lähtien tutkimussopimuksen henkilökohtaisen apurahan käyttämisen osalta. Tutkija: Tommi Hoikkala, Alkoholitutkimussäätiö.
- 094 Alkoholin kulutus ja alkoholipolitiikka Ranskassa. Tutkimus on päättynyt. Siitä on ilmestynyt kuusi julkaisua. Projektin suomalainen tutkija: Pekka Sulkunen, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.
- 095 Alkoholinkäyttö ja raskaus. Valikoimattoman, raskaana olevien naisten otannan alkoholi- ja tupakointitapoja selvittävä tutkimus on saatettu loppuun, tulokset analysoitu ja lähetetty julkaistavaksi. Päihdeongelmais-

ten raskaana olevien naisten henkilökohtainen hoito ja neuvonta on jatkunut HYKS:n Naistenklinikalla. Heidän ja vastasyntyneiden lasten veri- ja virtsanäytteistä on tehty biokemiallisia määrityksiä, joilla selvitetään alkoholinkäytön vaikutusta odottavan äidin ja hänen lapsensa terveyteen. Tutkijat: Erja Halmesmäki ja Olavi Ylikorkala, Helsingin yliopistollinen keskus-sairaala, I naistentautien ja synnytysklinikka.

- 096 Perhe alkoholinkäytön säätelijänä. Suomalais-neuvostoliittolaisena vertailevana yhteistutkimuksena toteutetaan alkoholinkäytön ja perheen sisäisten suhteiden yhteyksiä kartoittava haastattelututkimus Helsingissä, Moskovassa ja Tallinnassa. Helsinkiläisiä perheitä koskevasta aineistosta on kirjoitettu kaksi artikkelikäsikirjoitusta ja käsikirjoitus loppuraportiksi sekä pidetty esitelmiä. Moskovalaisten ja tallinnalaisten aineistoa on ollut tutkijan käytössä vertailutaulukoiden laatimiseksi. Vertailutaulukot valmistuivat syksyllä 1985. Niiden pohjalta tutkija laatii raportin neuvostoliittolaiselle kustantajalle. Tutkija: Marja Holmila, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.
- 098 Alkoholin suurkuluttajan avioelämä. Tutkimus on valmistunut ja se on julkaistu lisensoitettuna "Työmiehen elämäntarina ja alkoholismi" Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen julkaisusarjassa. Tutkija: Pertti Alasuutari, Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.
- 099 Alkoholistin vaimo. Tutkimus naisten suhteesta alkoholikulttuuriin. Tutkimuksessa on analysoitu naisten haastatteluja, jotka on tehty Tampereen A-klinikan välityksellä sekä Suomen Trikoolla. Naiset ovat kertoneet "avioliittonsa tarinan", jossa alkoholilla on ollut keskeinen merkitys. Tutkimus päättyy vuoden 1987 aikana, ja se on tulostettu artikkeleina (mm. Alkoholipolitiikka-lehteen). Tutkija: Ritva Nätkin, Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.

- 100 Naisten humala ja miesten humala. Sukupuolierot alkoholin psyykkisissä vaikutuksissa ja juomisen merkityksissä. Projektista ilmestyy kaksi kansainvälistä artikkelia, joista toinen on hyväksytty julkaistavaksi ja toinen on viimeistelyvaiheessa. Projekti päättyy. Tutkija: Kirsti Määttänen, Alkoholitutkimussäätiö.
- 102 Maatalouskysymys ja alkoholin tuotanto. Tutkimuksessa tarkastellaan, missä määrin, miten ja miksi maailman maataloustuotanto kanavoituu juotavaksi ja ei-juotavaksi alkoholiksi. Tutkimus on ollut keskeytyksissä vuoden 1986. Tutkijat: Timo Kortteinen, Leo Granberg ja Ilkka Alanen, Alkoholitutkimussäätiö.
- 103 Veren asetaattipitoisuus alkoholin suurkulutuksen osoittajana. Säännöllinen alkoholinkäyttö aiheuttaa alkoholin metabolian kiihtymisen eli metabolisen toleranssin. Tämä heijastuu alkoholin palamisen aikana osoitettavissa olevana kohonneena veren asetaattipitoisuutena. Asetaattitestin sensitiviteettiä on selvitetty rattijuopoilla. Lisäksi on tutkittu lääkeaineiden vaikutusta metaboliseen toleranssiin ja asetaattitestiin. Tutkijat: Mikko Salaspuro ja Ulla-Mari Korri, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, Alkoholisairauksien tutkimusyksikkö.
- 105 Huumausaineiden käyttö Suomessa 1970- ja 1980-luvuilla. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää huumausaineiden käytön ja sen herättämien yhteiskunnallisten reaktioiden kehitystä. Kertomusvuonna on empiirisen aineiston keruu saatettu pääosiltaan loppuun ja aloitettu materiaalin analyysit. Tutkija: Pekka Hakkarainen, Alkoholitutkimussäätiö.
- 106 Alkoholinkäyttö keskiluokan elämässä. Kolmivuotinen projekti tutkii erilaisten "uusien keskiluokkaryhmien" alkoholinkäytön kulttuurisia merkityksiä. Aineistoa

hankitaan kursseilla tehtävällä osallistuvalla havainnoinnilla sekä haastatteluilla. Analysoidaan olutmainosten sybolisten merkityksien trendejä 1980-luvulla. Erikseen on kerätty toimihenkilöiden kirjoittamia omielämäkertoja, joita tutkitaan sekä yleisellä tasolla että alkoholimainintojensa pohjalta. Tutkijat: J.P. Roos, Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitos ja Christoffer Tigerstedt, Alkoholitutkimussäätiö.

- 107 Kansainvälinen haittatilastokokous järjestetään Helsingissä syyskuussa 1987. Kokoukseen osallistuu noin 35 alkoholihaittatilastojen kokoamiseen, analysointiin ja hyväksikäyttöön perehtynyttä tutkijaa useista maista. Kokouksessa tullaan tarkastelemaan alkoholihaittojen kehitystä ja haittatilannetta eri maissa tutkimustulosten valossa sekä vaihtamaan kehittyneiden ja kehitysmaiden kesken kokemuksia ja ideoita alkoholihaittatilastojen keruusta, analysoinnista ja hyväksikäytöstä. Tutkija: Esa Österberg, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.
- 109 International Youth Project (IYP). Projektissa on tarkoituksena selvittää nuorten alkoholin käytön laajuutta ja luonnetta sekä erityisesti sen yhteiskunnallisia kytkentöjä erittyypisissä yhteiskunnissa. Kustakin maasta valmistetaan kansallinen raportti sekä lisäksi vertaileva yhteenvetoanalyysi. Yhteyksiä on otettu maihin, joissa tiedetään olevan käytettävissä valmiita aineistoja ja aiheesta kiinnostuneita tutkijoita. Tavoitteena on ollut saada projektiin mukaan sekä kehittyneiden teollisuusmaiden, keskitetyn talousjärjestelmän maiden ja kehitysmaiden edustajia että eri maanosien ja kulttuurien edustajia, jotta vertailuasetelmaa voitaisiin käyttää mahdollisimman tehokkaasti hyväksi. 27 maata on vahvistanut halukkuutensa osallistua projektiin. Säätiö on solminut projektia koskevan yhteistyösopimuksen Maailman terveysjärjestön kanssa.

Kertomusvuoden aikana viimeisteltiin kansallisia raportteja sekä esitettiin vertaileva yhteenveto Euroopan alueen maiden kansallisista raporteista. Projektin koordinoija: Salme Ahlström, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.

- 110 Alkoholin vaikutus naisten sukuhormoneihin. Runsaasti alkoholia käyttävillä naisilla esiintyy sukuhormonituotannon häiriintymisen merkinä kuukautishäiriöitä ja hedelmättömyyttä. Näiden häiriöiden hormonaaliset mekanismit ovat huonosti tunnettuja. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaiset ovat veren sukuhormonipitoisuudet runsaasti alkoholia käyttäneillä naisilla, joilla ei ole merkitsevää alkoholimaksavauriota ja miten sukuhormonipitoisuudet muuttuvat alkoholin poisjätön jälkeen. Erityisesti tutkimus pyrkii selvittämään, häiritseekö runsas alkoholin käyttö kuukautiskierron puolivälissä tapahtuvaa munasolun irtoamista. Hormoninäytteiden keräys on lähes loppuun suoritettu ja hormonianalyyseista on tehty noin puolet. Tutkimus valmistuu vuoden 1987 aikana. Tähänastisten tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että alkoholistinaisilla veren estrogeenitasot ovat matalampia kuin verrokkihenkilöillä. Niinikään vaikuttaa siltä, että alkoholistinaisten kuukautiskierrot ovat todella kontrollihenkilöitä useammin anovulatorisia eli alkoholi häiritsee munasolun irtoamista. Tutkijat: Matti Välimäki ja Risto Pelkonen, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, III sisätautien klinikka.

- 111 Valtiolliset alkoholimonopolit ja preventiivinen alkoholipolitiikka. Tutkimuksessa selvitetään maailman alkoholimonopolien institutionaalinen rakenne, toimiala, vaikutukset alkoholijuomien maailmanmarkkinoilla ja niiden toiminta alkoholiongelmien ratkaisemiseksi. On tutkittu alkoholikaupan vaikutusta alkoholin saatavuuteen kehitysmaissa ja pantu alulle maakohtaisia tapaututkimuksia. Tutkijat: Timo Kortteinen, Juha Partanen ja Pekka Sulkunen, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos.

- 112 Kulttuurinen alkoholismiteoria ja keskiluokan naiset. Kaksivuotinen projekti käynnistyi 1.1.1986. Tutkimusta on viety läpi etsimällä ravintolahavainnoinnin kautta keskiluokkaisia verkostoja, joiden kulttuurisia jäsenyksiä ja erityisesti suhdetta alkoholiin on tutkittu perusteellisissa ryhmähaastatteluissa. Tutkimuksen empiirinen osuus saatiin pääosin valmiiksi vuoden 1986 aikana. Laajahkon videoidun aineiston analysointi on alkanut ja tulee jatkumaan vuonna 1987. Tutkija: Eija Ahola, Alkoholitutkimussäätiö.
- 113 Alkoholistiätien lasten kasvu ja kehitys. Tutkimus kartoittaa alkoholia raskauden aikana käyttäneiden äitien lasten kasvua ja kehitystä ensimmäisten elinvuosien aikana (4, 6, 12, 18 ja 24 kk:n iässä). Tutkimus tähtää kehityshäiriöiden varhaisdiagnostiikkaan ja kuntoutukseen. Tutkimusaineisto käsittää 80 lasta, joiden äidit ovat käyttäneet alkoholia raskauden aikana. Nämä äidit ovat raskauden aikana olleet erityisäitiyspoliklinikan hoidossa Helsingin yliopistollisessa keskussairaalassa. Kontrolliryhmässä on ei alkoholia käyttäneiden äitien lapsia (I kontrolliryhmä) ja vastasyntyneisyyskauden hapenpuutteelle altistuneita lapsia (II kontrolliryhmä). Tutkimus on alkanut vuonna 1985 ja jatkuu vuodet 1986 - 1987. Tutkijat: Marja-Liisa Granström, Ilona Autti, Leena Hilakivi ja Marit Korkman, Lastenlinnan sairaala.
- 114 Mies, nainen ja alkoholi suomalaisissa kulttuurituotteissa 1955-85. Aikakauslehdistä, elokuvista, iskelmistä ja romaaneista koostuva aineisto on koottu ja sen analyysi on kesken. Vuoden 1987 aikana on tarkoitus julkaista artikkeli teemasta "mies, nainen ja alkoholi naistenlehdissä". Tutkija: Risto Heiskala, Suomen Akatemia.

- 115 Nuorten aikuisten alkoholinkäyttötottumukset pitkitäistutkimuksen valossa. Tutkimuksessa jatketaan sosiaalisen kehityksen seuruututkimusta, johon aineistoa on aikaisemmin koottu tutkittavien ollessa 8-, 14- ja 20-vuotiaita. Vuonna 1986 he olivat 27-vuotiaita. Koko otos (196 miestä ja 173 naista) jäljitettiin. Aineiston keruu tapahtui komivaiheisesti: (1) Kaikille lähetettiin vastattavaksi 200 kysymystä käsittävä kyselylomake, johon sisältyi mm. alkoholin käytön määrää, useutta ja käyttötarkoitusta sekä alkoholinkäyttötottumuksissa tapahtuneita muutoksia koskevia kysymyksiä. Kyselylomakkeeseen on vastannut 307 (83.4 %). (2) Samassa yhteydessä tiedusteltiin tutkittavien suostumusta haastatteluun. 2-3 tuntia kestäneen puolistrukturoidun haastattelun yksi teema-alue kosketteli alkoholinkäyttöä monilta eri puolilta käsittäen mm. Mayfieldin ym. (1974) alkoholismien indikaattorit. Alkuperäisestä otoksesta on haastateltu 288 (78.3 %). (3) Haastattelun yhteydessä jätettiin myöhemmin vastattavaksi ja postitse palautettavaksi persoonallisuuskysely, joka käsitti Eysenckin ja Eysenckin EPQ:n sekä Zuckermannin elämishakuisuutta (sensation seeking) koskevan testin. Tähän mennessä siihen on vastannut 271 (73.6 %). Varsinainen aineiston keruu voidaan katsoa päättyneeksi. Vuorossa on sen käsittely. Tutkija: Lea Pulkkinen, Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.
- 116 Kroonisten alkoholistien kognitiiviset toiminnot. Tutkimus käynnistetään vuoden 1987 alussa, ja se on jatkovaihe Alkoholitutkimussäätiön rahoittamalle esitutkimukselle "Kognitiivisen käyttäytymisterapian sovellutusmahdollisuudet PAV-toimiston asiakkaiden keskuudessa". Tutkimuksessa tarkastellaan kroonisten alkoholistien mahdollisuuksia menestyä hoito-ohjelmissa. Tutkimuspaikkana on eräs huoltola, jossa kokeellisesti kartoitetaan alkoholistien kognitiivisiä strategioita ja niiden palautumista juopottelukauden jälkeen. Tutkija: Pekka Saarnio, Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.

- 117 Alkoholin vaikutus testosteronin tuotantoon. Runsaasti alkoholia käyttävillä miehillä on havaittu häiriöitä sukuhormonien aineenvaihdunnassa. Jo kerta-annoksena alkoholin on todettu estävän tärkeimmän miessukupuushormonin, testosteronin, tuotantoa. Käynnistyvän tutkimuksen aikana tutkitaan alkoholin kerta-annoksen vaikutuksia solutasolla eristetyissä rotan Leydigin soluisissa. Tutkimus painottuu alkoholin muihin kuin aineenvaihdunnallisiin vaikutuksiin ja kohdistuu lähinnä niihin mekanismeihin, joilla testosteronin tuotantoa ohjataan soluissa. Tutkija: Arto Orpana, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, Kliinisen kemian laitos.
- 118 Päihdepalvelututkimus. Kolmella Etelä-Suomen kaupunkipaikkakunnalla tutkitaan sitä, miten päihdetapauksia kohdellaan eri huolto-, hoito- ja kontrollijärjestelmissä ja mikä on eri toimintajärjestelmien välinen työnjako. Tutkimuksessa selvitetään myös päihdetapausten aiheuttama kokonaisrasitus toimintajärjestelmille. Tutkimukseen sisältyy myös historiallinen näkökulma, ja tarkoituksena on kuvata päihdeongelmien luonnetta koskevien käsitysten muutosta ja sen heijastumista toimintajärjestelmiin sodanjälkeisenä aikana. Vastaava tutkija: Jussi Simpura, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, tutkimusryhmään kuuluvat Kari Haavisto, Marja Holmila, Sirkka-Liisa Säilä ja Esa Österberg, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos sekä Klaus Mäkelä, Alkoholitutkimussäätiö.
- 119 Asetaldehydi ja proteiinimodifikaatio. Alkoholin käyttöön liittyy monia lipidiaineenvaihdunnan muutoksia, mm. matala seerumin low density lipoproteiini (LDL). Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millä tavoin etanolin ensimmäisen hapettumistuotteen, asetaldehydin, aiheuttama LDL:n modifikaatio vaikuttaa tämän lipoproteiinin rakenteeseen ja metaboliaan. Selvitetään tämän modifikaation biologinen merkitys alkoholia

kohtuullisesti käytävillä henkilöillä ja alkoholisteilla. Aluksi tutkitaan asetaldehydi-modifioidun LDL:n poistumisreitit soluviljelmissä ja ihmisessä in vivo sekä kehitetään asetaldehydi-modifioitujen lipoproteiinien tutkimiseen soveltuva eläinmodeli. Jatkoselvitykset kohdistuvat asetaldehydi-modifioidun LDL:n mahdolliseen immunogeenisuuteen ja yksityiskohtaisen metabolian analysointiin ihmisessä. Tutkijat: Kari Kervinen ja Antero Kesäniemi, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, II sisätautien klinikka.

- 120 Addiktiot ja itsesäätely. Projektin tarkoituksena on tutkia, missä määrin juomisen itsesäätelyä voidaan kehittää kognitiivis-behavioraalisin menetelmin. Projektin puitteissa kokeillaan retkahduksen ehkäisyohjelmaa Järvenpään sosiaalisairaalassa ja toisaalta opaskirjan toimivuutta varhaisintervention välineenä. Näiden empiiristen tutkimusten pohjalta laaditaan teoreettinen yhteenveto juomisen itsesäätelyn kehittämisedellytyksistä ja keinoista eriasteisesti alkoholisoituneissa populaatioissa. Tutkija: Anja Koski-Jännes, Alkoholitutkimussäätiö.
- 121 Pohjoismaiden ravintoloiden sosiaalishistoria - ravintoloiden ja ravintolaelinkeinin kehitys ja yhteiskunnallinen merkitys eri Pohjoismaissa 1850-luvulta 1980-luvulle. Tutkimuksen tavoitteena on verrata eri monopolijärjestelmän maiden (Suomi, Ruotsi, Norja ja Islanti) ravintoloiden sosiaalishistorian kehitystä (so. tarkastella millainen on ollut ravintolainstituution ja ravintolakontrollipolitiikan yhteiskunnallinen rooli eri maissa 1800-luvun puolivälistä meidän päiviimme). Lisäksi Tanskan mukaanotto tutkimukseen mahdollistaa vertailujen suorittamisen monopolijärjestelmän maiden ja liberaalin keskieurooppalaisen ravintolakulttuurin (Tanska) välillä. Tutkija: Ilpo Koskikallio, Alkoholitutkimussäätiö.

122 Alkoholi ja dolikolit. Dolikolit ovat polyprenoleja - pitkäketjuisia tyydyttämättömiä rasva-alkoholeja, jotka syntetisoituvat mikrosomeissa ja varastoituvat lysosomeihin. Niiden tärkein biologinen tehtävä on toimia sokerimolekyylien siirtäjänä glykoproteiinien biosynteesissä. Kudosten dolikolipitoisuudet kohoavat iän ja tiettyjen keskushermoston degeneratiivisten sairauksien (esim. Alzheimerin tauti) yhteydessä. Lisäksi kohonneita virtsan dolikolipitoisuuksia on todettu kroonisilla alkoholisteilla, alkoholisoituneiden äitien vastasyntyneillä lapsilla sekä potilailla, joilla on todettu syövän etäispesäkkeitä. Alustavat tutkimuksemme ovat osoittaneet, että kohonnut virtsan dolikolipitoisuus on herkempi alkoholismin laboratorio-osoitin kuin esimerkiksi perinteinen seerumin gammaGT. Jatkotutkimuksissa pyritään selvittämään kohonneen virtsan dolikolipitoisuuden biologista taustaa sekä testin herkkyyttä ja spesifisyyttä. Tutkijat: Mikko Salaspuro ja Risto Roine, Helsingin yliopistollinen keskussairaala, Alkoholisairauksien tutkimusyksikkö.

#### A p u r a h a t

Vuoden aikana maksettiin apurahoja seuraavasti: aikaisempiin päätöksiin perustuvat tutkimussopimusapurahat 638.039 markkaa, vuoden aikana myönnetyt ja maksetut tutkimussopimusapurahat 215.856 markkaa sekä vuoden aikana myönnetyt ja maksetut varsinaiset apurahat 507.560 markkaa. Valtaosa apurahoista myönnettiin syksyllä tapahtuneen haun perusteella. Tällöin käsiteltiin 63 hakemusta, ja apuraha myönnettiin 28 hakijalle. Hakemusten yhteissumma oli 2.870.000 markkaa.

Varsinaiset apurahat:

FM Matti Aalto 5.000 mk:

Alkoholismi oppimisteoreettisesti tarkasteltuna

YTL Pertti Alasuutari 15.000 mk:

Kulttuurinen alkoholismiteoria

LL Ilkka Antti-Poika 2.500 mk:

Alkoholin suurkulutus ja lonkan aseptinen caputnekroosi

HuK Ari-Matti Auvinen 27.600 mk:

Viihdelehdistö ja päihteet

LL Erja Halmesmäki 16.000 mk:

Alkoholinkäyttö ja raskaus

LL Rauno Heikkinen, LKT Onni Kari-Koskinen ja LKT Simo Näyhä 20.000 mk:

Seitsemännen päivän adventistien kuolleisuus Suomessa

Dos. Sirkka-Liisa Kivelä ja LL Kimmo Pakkala 20.000 mk:

Alkoholin ja depression yhteydet eläkeiässä

Dos. Veikko Koivisto 69.200 mk:

Alkoholi ja diabetes

LKT Markku Kupari ja LL Pekka Koskinen 3.500 mk:

Alkoholi ja rytmihäiriöt

VTK Helena Laisi 20.000 mk:

Vanha Suomen työläisnaisliike ja kieltolaki

LKT Fredrik Lindroos 14.900 mk:

Alkoholin vaikutus aivoihin

YTK Matti Piispa 75.640 mk (Heikki Wariksen apuraha):

Kansalaisjärjestöt, elintapaongelmat, raittius

LL Markku Reijula, LKT Markku Kupari ja LL Pekka Koskinen  
6.000 mk:

Alkoholi ja diastolinen funktio

Apul.prof. Timo Reunala, apul.prof. Jaakko Karvonen ja dos.  
Jorma Lauharanta 18.000 mk:

Alkoholi ja psoriasis

Dos. Juha Risteli 50.000 mk:

Maksan fibrogeneesin tutkiminen

LKT Ilkka Saario 5.000 mk:

Alkoholin annos/vaikutus-suhde mahan pintaepiteelisoluihin

LL Veikko Salomaa 28.000 mk:

Alkoholin käytön vaikutus sydän- ja verisuonitautiriskiin  
ja riskitekijöihin keski-ikäisillä miehillä

LL Iiris Salonen 16.000 mk:

Etanolin vaikutus miehen lisääntymisessä

Dos. Markku Savolainen 14.000 mk:

Asetaldehydi ja lipoproteiinit

FL Helmuth Sippel 20.000 mk:

Alkoholin aiheuttaman lipidiperoksidaation vaikutus maksa-  
solun mikrosomikalvon glutathionikonjugaatioon

Yht.yo Jouni Tourunen 4.000 mk:

Ensimmäistä kertaa katkaisuhoidon hakeutuminen: elämänti-  
lanne ja alkoholi (gradupalkinto)

LKT Hannele Yki-Järvinen 57.220 mk:

Etanoli ja glukoosikinetiikka

Tutkimussopimusapurahat:

Syksyn hakukierroksen perusteella päätettiin myöntää uusia tutkimussopimusapurahoja vuodeksi 1987 seuraavasti:

LK Kari Kervinen ja dos. Antero Kesäniemi 124.000 mk:  
Asetaldehydi ja proteiinimodifikaatio

VTL Anja Koski-Jännes 26.500 mk:  
Addiktiot ja itsesäätely - oma-apuoppaan käyttötapoja koskeva osaprojekti

VTK Ilpo Koskikallio 69.640 mk:  
Pohjoismaiden ravintoloiden sosiaalhistoria

FK Arto Orpana 61.256 mk:  
Testosteroniprojekti

YTK Pekka Saarnio 96.136 mk:  
Kroonisten alkoholistien kognitiiviset toiminnot

Prof. Mikko Salaspuro 103.000 mk:  
Alkoholi ja dolikolit

## M u u t o i m i n t a

### Muu toiminta kotimaassa

Salme Ahlström oli kertomusvuonna Alkon kirjasto- ja tietopalvelun neuvottelukunnan Alkoholitutkimussäätiötä edustava jäsen.

Klaus Mäkelä oli kertomusvuoden ajan Alkoholipolitiikan toimitusneuvoston jäsen, Sosiologia-lehden toimituksen jäsen, A-klinikkasäätiön valtuuskunnan jäsen, lääkintöhallituksen pysyvä asiantuntija alkoholitutkimuksen alalla, koti- ja vapaa-ajan tapaturmien torjuntatyön neuvottelukunnan jäsen ja 1.5.1986 alkaen sosiaalihallituksen pysyvä asiantuntija alkoholipolitiikan alueella.

Juha Partanen oli kertomusvuoden ajan jäsen ja Klaus Mäkelä pysyvä asiantuntija päihdeasiain neuvottelukunnassa.

Kertomusvuoden aikana säätiön sopimustutkijat esittelivät tuloksiaan lukuisissa esitelmissä kotimaassa.

### Kansainvälinen yhteistyö

Pohjoismainen päihdetutkimuslautakunta (NAD) jatkoi toimintaansa Helsingissä. Suomalaiset jäsenet lautakunnassa vuonna 1986 olivat Elina Haavio-Mannila, Jussi Simpura ja Usko Puustinen; varamiehinä olivat Leo Hirvonen, Kari Poikolainen ja Jarkko Eskola. Lautakunnan puheenjohtajana toimi valtuutettu Jogvan Petersen Tanskasta. Pia Rosenqvist, Jukka-Pekka Takala ja Johanna Maula (9.6.1986 lähtien) ovat toimineet lautakunnan sihteeristön tehtävissä. Lautakunnalla oli kertomusvuonna kolme kokousta.

Lautakunta on kuluneen vuoden aikana toiminut mm. seuraavilla aloilla:

1. Yhteispohjoismainen alkoholihaittatutkimus (SAS; Samnordiska alkoholskadeundersökningen). Projektin koordinaattoreina ovat Salme Ahlström ja Esa Österberg. Projekti jatkuu.
2. Alkoholin kulttuuriset merkitykset -projektiin ovat Suomesta osallistuneet Jussi Simpura ja Pirkko Heiskanen. Tutkimusta jatketaan.
3. Lautakunta järjesti 26. - 28.5.1986 Leangkollenissa Norjassa seminaarin päihteitä koskevasta naistutkimuksesta. Seminaariin osallistui n. 35 tutkijaa, Suomesta mm. Salme Ahlström, Ritva Nätkin ja Anna Paltschik.
4. Lautakunta järjesti neljännen yhteiskuntatieteellisesti suuntautuneen alkoholitutkijakokouksensa 19. - 22.8.1986 Stavernissa Norjassa. Yhteensä noin 50 henkeä osallistui seminaariin. Suomesta olivat mukana mm. Jussi Simpura, Anja Koski-Jännes, Marja Holmila, Esa Österberg, Jouni Kylmälä, Jukka-Pekka Takala ja Ilpo Koskikallio.
5. 14. - 16.11.1986 kokoontui Helsinkiin 16 tutkijaa huumausaineita/lääkeaineita ja liikenneturvallisuutta käsittelevään tutkijakokoukseen. Suomesta kokoukseen osallistuivat Jarmo Pikkarainen, Erkki Vuori ja M.J. Mattila. Pohjoismaiden ministerineuvosto on aiemmin kiinnittänyt huomiota problematiikkaan.
6. Lautakunta tuki vuoden aikana ravintoloiden merkitystä ja roolia Pohjoismaissa käsittelevän projektin tutkimussuunnitelman laadintaa. Tutkijana toimi Ilpo Koskikallio.
7. Vuoden aikana ilmestyivät seuraavat julkaisut: Ungdomskulturer och uppsökande arbete, rapporti Leangkollenissa järjestetystä naistutkimusseminaarista sekä pohjoismainen antologia Kvinnor, alkohol och behandling.

Norman Giesbrecht oli Alkoholitutkimussäätiön ja Toronton Addiction Research Foundationin tutkijanvaihtosopimuksen puitteissa säätiön vierailevana tutkijana 15.4. - 15.10. 1986.

Marja Holmila puolestaan vieraili ARF:n Prevention Studies -yksikössä 1.10. - 30.11.1986.

NIAAA:n kanssa säätiöllä on kertomusvuoden aikana ollut yhteistyöhankkeita seuraavilla aloilla:

1. International Project on Adolescent Drinking (IPAD) -projektin koordinaattoreina ovat Salme Ahlström ja Tom Harford (NIAAA).
2. Anja Koski-Jännes vieraili Seattlessa Addictive Behaviors Research Centerissä säätiön ja NIAAA:n yhteistoiminnan puitteissa marraskuusta 1985 kesäkuun loppuun 1986. Oleskelunsa aikana hän kävi tutustumassa myös Alcohol Research Groupiin ja Prevention Research Centeriin Berkeleyssä ja Addiction Research Foundationiin Kanadassa.
3. Salme Ahlström ja Tom Harford järjestivät yhdessä nuorisoiheisen plenaryn ICAA:n 32nd International Institute on the Prevention and Treatment of Alcoholism -konferenssin yhteydessä.
4. Jussi Simpura vieraili Alcohol Research Groupissa Berkeleyssä huhtikuussa 1986 ja osallistui vierailunsa yhteydessä NIAAA:n elokuussa 1986 järjestämän kansainvälisen tutkijasymposiumin valmistelukokoukseen.
5. Esa Österberg osallistui edellä mainittuun symposiumiin ja Working Group Meeting on Alcohol and Casualties -kokoukseen Washingtonissa 11. - 16.8.1986.

WHO:n kanssa yhteistyö on jatkunut monella tasolla. Klaus Mäkelä kuuluu jäsenenä WHO:n asiantuntijajelimeen Expert Advisory Panel on Drug Dependence and Alcohol Problems.

Esa Österberg oli tilapäisenä asiantuntijana WHO:n Euroopan aluetoimiston järjestämässä kokouksessa Consultation on Problems Related to Alcohol and Psychoactive Drugs, joka pidettiin Edinburghissa 26. - 30.5.1986. Samoin Esa Österberg oli tilapäisenä asiantuntijana WHO:n Euroopan aluetoimiston järjestämässä kokouksessa Consultation of the Influence of Economic and other Interests in the Consumption of Alcohol and Related Problems, joka pidettiin Dublinissa Irlannissa 17. - 21.11.1986.

Salme Ahlström toimi ICAA:n johtokunnassa, joka kokoontui Lausannassa 4. - 5.2., Wienissä 30. - 31.5. ja Budapestissä 4.6.1986. Samoin Salme Ahlström oli jäsen ICAA:n 32nd International Institute on the Prevention and Treatment of Alcoholism -kokouksen suunnitteluryhmässä ja puheenjohtaja (yhdessä Tom Harfordin kanssa) International Section at the 32nd International Institute on the Prevention and Treatment of Alcoholism -sektiossa. Esa Österberg toimi jäsenenä Alcohol Policy -sektion suunnitteluryhmässä.

ICAA järjesti 32nd International Institute on the Prevention and Treatment of Alcoholism -konferenssin 1. - 6.6. 1986 Budapestissa Unkarissa. Säätiön ohjelmaan kuuluvista tutkimuksista pitivät konferenssissa esitelmän Salme Ahlström, Timo Kortteinen, Jussi Simpura ja Teuvo Peltoniemi.

ICAA:n epidemiologiasektion kokous pidettiin Dubrovnikissa Jugoslaviassa 8. - 13.6.1986. Säätiötä siellä edusti Kari Poikolainen. Kokouksessa pitivät esitelmän säätiön toimintaan liittyvistä tutkimuksista Klaus Mäkelä, Kirsti Määttänen ja Jukka-Pekka Takala.

Salme Ahlström oli myös jäsen vuonna 1988 Oslossa Norjassa järjestettävän ICAA:n 35th International Congress on Alcoholism and Drug Dependence -kokouksen suunnitteluryhmässä.

Esa Österberg toimi yhtenä koordinaattorina Impact of Major/Sudden Changes in Alcohol Availability and Consumption on Alcohol-Related Casualties and Social Problems -ryhmässä, jonka tarkoituksena on saada aikaan tutkimuslista yhteistyötä suurten muutosten vaikutuksista alkoholin kulutukseen ja onnettomuuksiin.

Suomalais-neuvostoliittolainen vertaileva tutkimus "perhe alkoholinkäytön säätelijänä" piti projektikokouksen Suzdalissa Neuvostoliitossa 7. - 11.12.1986. Projektikokous oli järjestetty TT-komitean sosiologian työryhmän kokouksen yhteyteen.

Muista esitelmistä ja kokouksista mainittakoon:

Klaus Mäkelä esitti kutsuttuna 21st Birthday Keynote Presentation -esitelmän aiheesta Drinking and the consequences of drinking konferenssissa 21st Alcohol Problems Research Symposium, Pitlochry, 2. - 3.4.1986.

Klaus Mäkelä piti esitelmän aiheesta Drinking and consequences of drinking Anton Proksch-instituutin 25-vuotisjuhlasymposiumissa, joka järjestettiin Baden bei Wienissä 19. - 24.5.1986.

Ilona Autti ja Marja-Liisa Granström esittelivät tutkimustaan 18. Nordisk neuropaediatrik kongressissa, joka pidettiin 25.5. - 1.7.1986 Svendborgissa Tanskassa.

Helsingissä järjestettiin 8. - 13.6.1986 Third Congress of the International Society for Biomedical Research on Alcoholism. Kari Lagerspetz osallistui kokoukseen säätiön edustajana. Kalervo Eriksson valittiin ISBRA:n vanhemmaksi vice-presidentiksi. Kokouksessa esittelivät säätiön toimintaan liittyviä tutkimuksiaan Erja Halmesmäki, Leena Hilakivi, Aire Laine, Ralf Lindman, Klaus Mäkelä, Matti Välimäki.

Erja Halmesmäki piti esitelmän aiheesta The effect of maternal drinking serum alpha-fetoprotein, human placental lactogen and pregnancy specific beta-1-glycoprotein: prediction of fetal alcohol syndrome Brysselissä 22. - 25.6.1986 järjestetyssä Second Congress of the European Society of Human Reproduction and Embryology -kongressissa.

Leena Hilakiven esitelmän otsakkeena oli Neonatal REM-sleep deprivation, increases alcohol intake in rats Vancouverissa Kanadassa 13. - 18.7.1986 järjestetyssä XXX International Congress of Physiological Sciences -kongressissa.

Christoffer Tigerstedt piti esitelmän aiheesta YUP och nationella särdrag 5.8.1986 NSU:n kesäsessionissa Stordissa Norjassa.

Klaus Mäkelä piti esitelmän ISA:n sosiologian maailmankongressissa New Delhissä 18. - 22.8.1986 aiheesta The social structure of cultural variation in Finland.

Erja Halmesmäki esitteli tutkimustaan International Congress on Perinatal Nutrition -kongressissa Tukholmassa 28. - 29.8.1986.

Kvinnorganisationernas samarbetsråd i alkohol- och narkotikafrågor oli opintomatalla Helsingissä 19.9.1986. Säätytalossa järjestetyssä tilaisuudessa Eija Ahola esitteli keskiluokkatutkimustaan ja Marja Holmila perheprojektiaan.

Jukka-Pekka Takala osallistui International Group for Comparative Alcohol Studiesin (IGCAS) 22. - 26.9.1986 järjestämään konferenssiin Drinking Patterns and Drinking Problems Zaborowissa Puolassa ja piti siellä esitelmän aiheesta Social consequences of drinking: responses to misuse of alcohol in two rural towns 1950-1980. Konferenssin yhteyteen oli järjestetty International Studies of the Development of Alcohol Treatment Systems -ryhmän työkokous, johon Takala myös otti osaa.

Anja Koski-Jännes esitelmöi 21. - 25.12.1986 Tbilisissä Neuvostoliitossa sopimusprojektistaan otsikolla Alcohol, cognition and the theory of set.

Vuoden aikana kävi lukuisa joukko ulkomaalaisia vieraita säätiössä. Näistä mainittakoon Jerzy Jasinski ja Jan Skupinski Puolan tiedeakatemiasta; Måns Lönnroth ja Agneta Modig Tham Ruotsin valtioneuvoston kanslian tulevaisuudentutkimusryhmästä; Harold Holder Prevention Research Centeristä Kaliforniasta; Anatoli Hartsev Neuvostoliiton tiedeakatemiasta; Patricia E. Schneider Wine Institutista Kaliforniasta.

## T a l o u s

Säätiön menot nousivat 1.849.137 markkaan vuonna 1986. Valtaosa, 1.445.307 markkaa, käytettiin tutkimustoimintaan. Kirjojen myynnistä kertyi tuloja 22.673 markkaa. Säätiön menot eivät anna oikeata kuvaa kokonaismenoista, koska Alkoholioliittisen tutkimuslaitoksen kanssa tehdyn sopimuksen mukaan Alko suorittaa valtaosan hallintoon liittyvistä kuluista. Säätiön yliopistoille sijoitettujen projektien laitoskustannukset taas katetaan suurelta osin yliopistojen varoilla.

## SÄÄTIÖN TOIMINTAAN LIITTYVÄT JULKAISUT

Aalto, Jouni and Leena Hilakivi: Differences in the sleep-wake patterns of the AA and ANA rat lines developed for high and low alcohol intake. Alcohol 3:77-79, 1986.

Ahlström, Salme: Alcohol-related problems in young people. An interim report. In: Alcohol-related problems in young people. Report on a WHO meeting, Leuven, Belgium, 12-15 November, 1985, pp. 13-33. World Health Organization, Regional Office for Europe: Copenhagen 1986.

Ahola, Eija: Katsaus pitkäaikaistyöttömyydestä Helsingissä. Helsingin kaupunki, henkilöstöasiainkeskus 1:1986. Helsinki 1986. (Moniste)

Ahola, Eija & Christoffer Tigerstedt: Alkoholbruket i medelklasserna - presentation av forskningsstema. NAD:s nyhetsbrev (3):13-19, 1986.

Ahtola, Juha; Anders Ekholm & Antti Somervuori: Bayes estimates for the price and income elasticities of alcoholic beverages in Finland from 1955 to 1980. Journal of Business & Economic Statistics 4(2):199-208, 1986.

Alasuutari, Pertti: Työmiehen elämäntarina ja alkoholismi. Tutkimus alkoholismin suhteesta emotionalkulttuuriin. Tampereen yliopisto, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Sarja A, Tutkimuksia 9/1986. Tampere 1986.

Bruun, Kettil: Industry, doctors and bureaucracy. Scand J Soc Med Suppl 37:7-15, 1986.

Granberg, Leo: Unkari tuottaa, myy ja juo. Alkoholipolitiikka 51(3):138-147, 1986.

Granberg, Leo: Miksi kotipoltto väistyi Pohjola-ta? Alkoholipolitiikka 51(4):238-241, 1986.

Granberg, Leo: Varför slogs hembränningen ut i Norden? Alkoholpolitik 3(3):171-174, 1986.

Granberg, Leo: Biotekniikka maataloudessa. Ympäristö ja terveys 18(1):27-31, 1986.

Haavio-Mannila, Elina & Marja Holmila: Juomiskumppanus ja juomisen rajoittaminen perhesuhteiden ilmaisijana. *Sociologia* 23(2):117-126, 1986.

Halmesmäki, E.; G. Alftan & O. Ylikorkala: Selenium in pregnancy: effect of maternal drinking. *Obstet Gynecol* 68:602-605, 1986.

Halmesmäki, E.; I. Autti; M-L. Granström; M. Heikinheimo; K. Raivio & O. Ylikorkala: Alpha-fetoprotein, human placental lactogen and pregnancy specific beta-1-glycoprotein in drinking pregnant women: relations to fetal alcohol syndrome. *Amer J Obst Gyn* 155(3):598-602, 1986.

Halmesmäki, E. & O. Ylikorkala: The effect of maternal ethanol intoxication on fetal cardiocytography: a report of four cases. *Br J Obstet Gynaecol* 93:203-205, 1986.

Hilakivi, Leena: Vastasyntyneen REM-unen häiriöt ja aikuisiän alkoholin käyttö. *Alkoholipolitiikka* 51(4):231-233, 1986.

Hilakivi, Leena: Effects of prenatal alcohol exposure on neonatal sleep-wake behaviour and adult alcohol consumption in rats. *Acta pharmacol. et toxicol.* 59:36-42, 1986.

Hilakivi, Leena ja Ilkka Hilakivi: Lievä aivotoininnan häiriö neurobiologian näkökulmasta. *Duodecim* 102:17-25, 1986.

Hilakivi, Leena A. and Ilkka T. Hilakivi: Sleep-wake behavior of newborn rats recorded with movement sensitive method. *Behavioural Brain Research* 19:241-248, 1986.

Hilakivi, Leena and J. David Sinclair: Effect of neonatal clomipramine treatment on adult alcohol drinking in the AA and ANA rat lines. *Pharmacology Biochemistry & Behavior* 24:1451-1455, 1986.

Hoikkala, Tommi: Uusi nuoriso ja epätavanomainen oppiminen. "Never as good as the first time"... *Tiede & Edistys* 11(2):133-139, 1986.

Hoikkala, Tommi: Ungdomen - olika talesätt? Julkaisussa *Ungdomskultur och uppsökande verksamhet. Seminarierapport. NAD-publikationer nr 12, 20-35. Nordiska Nämnden för Alkohol- och Drogforskning: Helsingfors 1986.*

Hoikkala, Tommi; Ossi Rahkonen; Christoffer Tigerstedt & Jussi Tuormaa: Televisionen och barndomens möjlighet - var hör Neil Postman och hans barndomsteori hemma? Teoksessa Turid Skarre Aasebø, Gunnar Corneliusson, Tommi Hoikkala, Sören C. Langager (toim.), Ungdomskultur, ungdomsoprör og ungdomspolitik, 107-130. Arbeids-papirer fra NSU nr. 25, Nordisk Sommeruniversitet, 1986.

Holmila, Marja: Skyddsängel eller dryckeskamrat. Makans influerande över drickandet i unga familjer i Helsingfors, Tallinn och Moskva. NAD:s nyhetsbrev (2):20-25, 1986.

Jalovaara, P.; J. Rämö and M. Apaja-Sarkkinen: Occurrence of pancreatic ductal cell dysplasia in rats fed with a high fat diet and ethanol. Histology and Histopathology 1:377-382, 1986.

Järvinen, Margaretha: Fallna kvinnor och hållna kvinnor. Polisen och prostitutionen i Helsingfors åren 1965, 1975 och 1980-85. Sosiaalipolitiikan lisensiaattityö. Åbo Akademi: Åbo 1986. (Moniste)

Karhunen, P.J.: Benign hepatic tumours and tumour like conditions in men. J Clin Pathol 39:183-188, 1986.

Karhunen, Pekka J.; Antti Penttilä; Kimmo Liesto; Antti Männikkö and M. Möttönen: Benign bile duct tumours, non-parasitic liver cysts and liver damage in males. Journal of Hepatology 2:89-99, 1986.

Karhunen, Pekka J.; Antti Penttilä; Kimmo Liesto; Antti Männikkö and Matti M. Möttönen: Occurrence of benign hepatocellular tumors in alcoholic men. Acta path. microbiol. immunol. scand. Sect. A, 94:141-147, 1986.

Kortteinen, Timo: Ruoka, raakaöljy, riippuvuus - polttoainealkoholi energiavaihtoehtona I. Alkoholipolitiikka 51(1):3-11, 1986. II: Alkoholipolitiikka 51(2):80-89, 1986.

Kortteinen, Timo: Användning av jordbruksprodukter för tillverkningen av alkohol - Världstrender 1961-1983. Alkoholpolitik 3(1):4-18, 1986.

Kortteinen, Timo: Utilization of agricultural produce in the production of alcohol - world trends 1961-1983. Contemporary Drug Problems 12(4):679-706, 1985.

Mäkelä, Klaus: Den omutlige Kettil Bruun. Alkoholpolitik 3(1):56-57, 1986.

Mäkelä, Klaus: Kettil Bruun: A scientist of conviction. British Journal of Addiction 81(3):313-314, 1986.

Mäkelä, Klaus: Attitudes towards drinking and drunkenness in four Scandinavian countries. Annals of the New York Academy of Sciences 472:21-32, 1986.

Mäkelä, Klaus & Sirkka-Liisa Säilä: Alkoholiehoitosten majoitusten jakautuminen eri viranomaisien kesken vuosina 1960-1980. Teoksessa Sosiaalipolitiikka 1986, Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja XI, 67-76. Sosiaalipoliittinen yhdistys: Helsinki 1986.

Mäkelä, Klaus & Matti Viikari: Tinkimätön Kettil Bruun. Tiede ja edistys 11(1):7-9, 1986.

Nuutinen, H.; K. Lindros; P. Hekali and M. Salaspuro: Elevated blood acetate as indicator of fast ethanol elimination in chronic alcoholics. Alcohol, Vol. 2:623-626, 1985.

Nätkin, Ritva: Naiset, kontrolli ja hyvinvointivaltio. Poliitiikka (1):40-43, 1986.

Nätkin, Ritva: Naisten vastuun ja kotien ylläpitämisen ristiriidoista. Teoksessa Liisa Rantalaiho (toim.), Miesten tiede, naisten puuhet. Yhteiskuntatieteen kritiikkiä naisten työn näkökulmasta, 156-180. Vastapaino: Jyväskylä 1986.

Poikolainen, Kari and Sirkka-Liisa Säilä: Drunkenness arrests: Predictors of recurrence and effect of detoxication treatment. Journal of Studies on Alcohol 47(5):409-412, 1986.

Päivärinta, Petri: Etanolin keskushermostoa stimuloiva vaikutus naiiveissa ja kroonisesti etanolialtistetuissa ravuissa (*Astacus astacus* L) in vitro ja in vivo. Fysiologisen eläintieteen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, eläintieteen laitos, fysiologian osasto: Helsinki 1986. (Moniste)

Pösö, A.R.; K.E. Penttilä; E.-M. Suolinna and K.O. Lindros: Urea synthesis in freshly isolated and in cultured periportal and perivenous hepatocytes. *Biochem. J.* 239:263-267, 1986.

Roos, J.P.: Sosiaalipolitiikka ja keskiluokka. Teoksessa *Sosiaalipolitiikka 1986*, 67-79. Juva 1986.

Roos, J.P.: Elämäntapateoriat ja suomalainen elämäntapa. Teoksessa Kalle Heikkinen (toim.), *Kymmenen esseetä elämäntavasta*, 35-76. Oy Yleisradio Ab: Lahti 1986.

Roos, J.P.: From farm to office: family, self-confidence and the new middle class. Paper presented at the XI World Congress of Sociology in New Delhi 18-24 Aug. 1986. (Moniste)

Stuedler, F.: Représentations de l'alcool et de l'alcoolisme dans le cinéma français. *HCEIA Bulletin* (2):139-154, 1985.

Stuedler, François & Myriam Tsikounas: Images de l'alcool au cinéma. *Cahiers de l'IREB* (7):81-93, 1984.

Sulkunen, Irma: Raittius kansalaisuskontona. Raittiusliike ja järjestäytyminen 1870-luvulta suurlakon jälkeisiin vuosiin. Historiallisia Tutkimuksia 134. Suomen Historiallinen Seura: Helsinki 1986. (Väitöskirja)

Sulkunen, Pekka: Miksi alkoholin kulutus vähenee Ranskassa? Ammattiryhmittäinen tarkastelu. *Alkoholipolitiikka* 51(3):120-128, 1986.

Sulkunen, Pekka: Varför minskar alkoholkonsumtionen i Frankrike? En granskning enligt yrkeskategorier. *Alkoholpolitik* 3(4):191-199, 1986.

Sulkunen, Pekka: Évolution démographique ou évolution culturelle? Transformations des habitudes de boire à domicile en France selon la catégorie socioprofessionnelle, durant la période 1965-1979. *Bulletin du HCEIA* (1):39-57, 1986.

Takala, Jukka-Pekka & Pia Rosenqvist: Two experiences of lay boards: the emergence of organized treatment for alcoholics in Sweden and Finland. In: *Proc. 31st International Institute on the Prevention and Treatment of Alcoholism*, Roma 2-7 June, 1985, vol. 1, 85-98. ICAA: Lausanne 1986.

Tigerstedt, Christoffer: Olisiko Alkolla osuutta asiaan? Alkoholipolitiikka 51(6):346-347, 1986.

Tigerstedt, Christoffer: Yuppiesta juppiin - eli hyvä tahto hyvässä maassa. Tiede & Edistys 12(4): 292-294, 1986.

Tigerstedt, Christoffer: I kulturens djungel (Rapportti Cultural Studies -konferenssista). NAD:s nyhetsbrev (1):33-35, 1986.

Tsikounas, Myriam: Images de l'alcoolisation finlandaise. Alcool ou Santé 176(1):14-23, 1986.

Vilksa, Jussi ja Anne Lamminpää: Lasten ja aikuisten alkoholimyrkytykset Myrkytystietokeskuksen näkökulmasta. Suomen Lääkärilehti 41(16): 1515-1518, 1986.

Voipio, Martti: Vapaaehtoisen alkoholistihuollon kehitys. Sininauhaliiton julkaisuja A 4. Sininauhaliitto r.y.: Helsinki 1986.

Välimäki, Matti; Esko A. Nikkilä; Marja-Riitta Taskinen and Reino Ylikahri: Rapid decrease in high density lipoprotein subfractions and post-heparin plasma lipase activities after cessation of chronic alcohol intake. Atherosclerosis 59: 147-153, 1986.

1  
2  
3

4  
5  
6



